

ՏԱՍՆԵՐՈՐԿ ՏԱՐԻ

ՄԵԼԿ

Տարեկան դիմել 10 րուբլ, կէս տարեկան 6 րուբլ:
Առանձին համարները 5 կոպէկով:
Թիֆլիսում դրվում են միմյայե կմտադրատուն մէջ:
Ստորագրողացիք դիմում են ուղղակի
Тифлис. Редакция «Мелк»

Կնքագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի և տոն օրերէն):
Ցայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լիզուով:
Ցայտարարութիւնները համար. վճարում են
խորանայիւր րոտին 2 կոպէկ:

ԲՈՎԱՆԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Մեր բաժանորդներին, — ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ, ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԻՆ:—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ, Ֆրանսիայ Կ. Պոլսի Միացեալ ընկերութիւն, Նամակ Թիֆլիսից: Արտաքին լուրեր:—ԼԵՈՒԳԻՆԵՐԻ:—ՅԱՅԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ:—ՖԵԼԵՏՈՆ:

ՄԵՐ ԲԱՎԱՆՈՐԿՆԵՐԻՆ

Հայերի մէջ դեռ ևս տարածված չէ ընթերցասիրութիւնը, հայը դեռ ևս չէ հասկանում որ առանց մտաւոր զարգացման մի ազգ գոյութիւն կարող չէ ունենալ:

Այդ է պատճառը, որ մեզանում կարծում են թէ այն մարդը որ յանձն է առել մի հայոց թերթ հրատարակել, նա ոչ թէ գրգռած է ընդհանուր, ազգային օգուտի գաղափարից, այլ մի հայոց լրագիր հրատարակելով իր անձնական կապրիզին բաւականութիւն է տալիս: Հայը մինչև այժմ չէ հասկանում որ լրագիրը իր յօդուածներով զարգացնում է ժողովուրդը մտաւորապէս, առաջնորդում է նրան իր թէ մտաւոր և թէ նիւթական կեանքի բոլոր երեւոյթների մէջ:

Հայը դեռ ևս չէ համարում սայրենի լրագրութիւնը մի անհրաժեշտ ազգային ձեռնարկութիւն, այլ մի պատահական գործ, որ այս կամ այն մասնաւոր մարդու ֆանտազիայից է կախված: Այդ է պատճառը որ երբ որ հայը տալիս է տարեկան 10 րուբլ լրագրի վարձ, նա այդ չէ համարում մի անհրաժեշտ ծախս իր համար, այլ կարծում է որ բարեբաւութիւն է և նույն խմբագրին տարեկան բաժանորդագրութիւն տալը հայը դեռ ևս չապրում է հա-

մարում և ոչ թէ անհրաժեշտութիւն: Իսկ եթէ նա կարգում էլ է հայ լրագիրը, առնառա՛ւ է ձրիապէս կարգաւ, իր ծանօթից վերջնել թերթը և խմբագրին ոչինչ չը վճարել:

Բաւական չէ որ հայոց ամենօրեայ թերթը չէ կարող պահպանել ստորոջ հայ հասարակութիւնը, այլ այդ թերթի գէֆիցիտը պէտք է ծածկի մի մարդ, ինքն իրմբագիրը, որ համ իր անձնական աշխատանք պէտք է տալ, համ էլ հազարներ պէտք է դրժի իր գրպանից, բայց այն հայերից շատերն էլ, որոնք ցանկութիւն են յայտնում լրագրի ստանալու և ամբողջ տարի ստանում են թերթը, դարձեալ շատ անգամ չեն վճարում խմբագրին իրանց պարտքը և ամեն տարի բաժանորդների վրա ահապահներ են մնում:

Ահա ինչ գրութեան մէջ է մեր ժամանակակից հայոց լրագրութեան գործը: Դիմում ենք մեր բաժանորդներին և հարցնում ենք մինչև ե՞րբ հայ հասարակութիւնը, հայ ազգը անտարբեր կը մնայ դեպի ժայրենի լրագրութիւնը, մինչև ե՞րբ ժողովուրդը լուսաւորելու ծանրութիւնը կը մնայ անհամբեր վրա: Մինչև ե՞րբ հայոց ազգը չի կատարի իր պարտաւորութիւնը, երբ, վերջապէս, հայերը կը սկսեն հասկանալ որ լրագրութիւնը նոյնքան անհրաժեշտ է մի ազգի համար, որքան ուսումնարանը:

Այդպիսի գրութիւն չէ կարող շարունակվել. մի օր կը զայ որ խմբագիրը կը զգի իւրաքանչիւր տարի համ իր գրպանից ծածկելու թերթի հրատարակութեան գէֆիցիտը, համ էլ նոյն իսկ իր բաժանորդների վրա իւրաքանչիւր տարի ապառիկներ ունենալու:

ՖԵԼԵՏՈՆ

Հնազանդական ժողով:—Պրոֆէսոր Խոջոյանի վարժունքը:—Միքէլանձ և Նիքիտան:—Քիւրբենանի ֆոտոգրաֆիաները:—Հայերը հնազանդական ժողովի ժամանակ և ժողովից յետոյ:—Ազգութիւն և ազգականութիւն:—Անձնատպան ազգիկ:—Ինչ բան է բարոյական:—Կեանքի պատշաճ և իմ գրասանքը ընթերցողի հետ:—Դժնամը հասարակ ետեղի:—Ամենքին հետաքրքրող մի լուր:—Աշխարհի վերջը:—Շամախու առաջնորդ և երկու թիֆլիսցի:

Ինչքան բաներ, ինչքան երևելի բաներ կատարվեցան թիֆլիսում իմ վերջին ֆելետոնից յետոյ:

Բայց, ի հարկէ, վերջին ժամանակ բոլոր կատարված երևելի գործերի մէջ ամենանշանաւորն էր թիֆլիսի հնագիտական ժողովը:

Ամբողջ թիֆլիսը մի երկու երեք շաբաթ շարունակ ուսումնական էր դարձել, բոլորն էլ հետաքրքրվում էին պատմութեամբ, հնագիտութեամբ, մեր երկրի անցեալով և այլն: Ամենքը միմեանց մէջ հաշտ էին, բոլորն էլ սիրով յաճախում էին ժողովի նիստերը, լսում էին աւելի կամ պակաս խնջօք զեկուցումները, աւելի կամ պակաս ուսումնական մարդկանց ճառերը... Բայց յանկարծ մի հրեայ մեկ ամենքին քիչ էր մնում կաւացնում էր միմեանց մէջ, Պրոֆէսոր Խոջոյանը քաղաքային ճաշի ժամանակ իր ստած ճաշի մէջ խօսեց հայերի մասին, առանց մի խօսքով անգամ յիշելու վրացիներին: Որքան ազդու-

թիւն, յանգրգնութիւն և անզգուշութիւն... Վրաստանի մայրաքաղաքում չը յիշել վրացիներին...

Վրացիները վրդովված էին, նրանց ինտելիգենցիայից մինը մինչև այն աստիճան քաղաքավարի գտնվեցան, որ նոյն իսկ ճաշի ժամանակ շուռցրեց խոջոյանին:

Բայց շուտով պ. Միքէլանձ հայերից և նրանց պաշտպան Խոջոյանից վրէժը հանեց, ապացուցանելով որ Արդահանը, Ղարսը և Անին վրաց քաղաքներ են եղել հին ժամանակներում: Ինչքան պ. Նիքիտան էլ աշխատեց խել պ. Միքէլանձի ձեռքից այդ բոլոր տեղերը, բայց նրա ջանքերը չը պսակվեցան կատարեալ աջողութեամբ: Պ. Միքէլանձ պատասխանեց մի լրագրի մէջ, որ պատրաստ է յետ դարձնել հայերին Ղարսը և Անին, բայց Արդահանը պահում է իր համար:

Բաղաւորապէս այդ արհեստանոց պատերազմի ժամանակ պ. Քիւրբենանի ֆոտոգրաֆիաները ապահով տեղումն էին գտնվում, մասամբ առեարական բանկում, մասամբ էլ «Մշակի» խմբագրատան մէջ, այնպէս որ պ. Միքէլանձ չը կարողացաւ իր ձեռքը զցնել Անիի աւերակների պատկերները և նրանց վրա յորինել վրաց արձանագրութիւնները:

Մի քանի խօսք էլ կատեմ հայերին: Հայերը, որոնք հնագիտական ժողովի ժամանակ վրդովված էին վրացիների վարժանքից, վրդովված էին որ պ. Միքէլանձ սեփականացրել էր իրան Արդահանը, իսկ պ. Օրբանէզէլով աշխատեց արացուցանել որ վրաց տաւերը չէր կարող մի հայ, Միքայիլ, հնարել, բայց ընդհակառակն,

Որքան ազնիւ բան: Իմանալ որ խմբագիրը ահագին ծախսեր ունի և մի և նոյն ժամանակ լրագրին զրկելուց յետոյ, չը վճարել տարեկան բաժանորդագինը:

Ուրիշ ինչ անուն կարելի է տալ այդ տեսակ վարմանքին, եթէ ոչ խաբարայութիւն: Խմբագիրը հաշուում է գիցուք որ 1200 բաժանորդ ունի և այդ բաժանորդների թիւի համեմատ կարգադրում է իր ծախսերը: Յանկարծ, տարվայ վերջը, տեսնում է որ բացի սովորական գէֆիցիտից, մի երկու հարիւր բաժանորդի վրա ապառիկներ էլ են մնում:

Ամբողջ այդ տեսակ ազգին, որ լուսաւորութեան գործի մէջն էլ գործ է դնում խաբարայութիւն, երբ հարցը գալիս է նիւթականին: Հայը տաս րուբլու համար էլ պատրաստ է խաբել:

Գ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԻՆ

«Հայոց Բարեգործական ընկերութեան» անդամների առաջին ընդհանուր ժողովը կայանում է նոյեմբեր ամսի 15-ին, կիրակի 12 ժամին, Արծրունու թատրոնում, ընկերութեան խորհրդի անդամներ ընտրելու նպատակով: Անդամ գրվել ցանկացողները թող բարեհաճեն դիմել «Մշակ» և «Մեզու» լրագրներին խմբագրատները, նաև կենտրոնական և Լոմկասեան գրադաճառանոցները և Ս. Դատուրեանցի խանութը, իսկ նոյեմբերի 15-ին նոյն իսկ Արծրունու թատրոնը: Անդամների տարեկան վճարն է հինգ րուբլի:

Վրաց թատրոնական խումբը կրկին անցել է Արծրունու թատրոնը և կիրակի, նոյեմբերի 8-ին տուեց իր առաջին ներկայացումը այդ թատրոնում:

Հայերն են երկի փոխ առել տաւերը վրացիներից, մանաւանդ որ մինչև այժմ էլ թիֆլիսի մեր Միքայիլների մեծ մասը վրացերէն են խօսում, հայերը, որոնք աշխատում էին ուսումնական հիւրերին ամեն բան ինչ որ հայոց է, լաւ կողմից ցոյց տալ,—հէնց որ հնազանդական ժողովի նիստերը վերջացան և բոլոր հիւրերը ցրվեցան, նոյն հայերը ամեն բան մոռացան,—և իրանց փառաւոր անցեալը և հարուստ գրականութիւնը, և գետնի մէջ թաղված ուսումնական գանձերը, և խոջոյանին իրանց ստած խոստումը ցրվեց, միմեանց մէջ համարալիս լինել, ուսումնասիրել երկրորդ, հետազոտել անցեալը, զարգացնել ժամանակակից գրականութիւնը, նը պատեղ ազգի ապագայ մտաւոր կեանքի զարգացմանը և այլն, և այլն...

Եւ ահա նոյն հայերը սկսեցին, ինչպէս և հնազանդական ժողովից առաջ, վազել շահի ետեւից, ամեն ներքի և աններքի միջոցներով կոպիկներ վատտակել, ամեն կեղտոտ միջոցներով մեծ առիթներով հասարակական պաշտոններ ձեռք զցնել, ամբողջ գիւրները կուլունքում թողնել խաղալ, միմեանց դէմ խտրական վարել, միմեանց փոս փորել, միմեանց դէմ ամենատարբեր մատուցութիւններ տնել, նիւթապէս միմեանց կողպատել, և այլն, և այլն...

Եւ շատ անգամ եմ առաջարկել ինձ այն հարցը, թէ ինչ է պատճառը, որ հայոց, մանաւանդ թիֆլիսի հայոց հասարակութեան մէջ ոչինչ բանում չը կայ համերաշխութիւն:—և հասայ այն եզրակացութեանը, թէ այդ տխուր երեւոյթի

ԲԱՎՈՒԹԻՅ ստացանք պ. Գեորգ Լալայանցի ձեռքով 543 րուբլ բաժանորդագին շնորհալ զ'Օրիանի: համար և նոյն լրագրի համար բաժանորդագին, նոյնպէս Բաղու քաղաքից, պ. Ա. Արէլեանցի ձեռքով 16 րուբլ: Առաջին գումարի բաժանորդների ցուցակը կը տպենք առանձին նամակով, իսկ 16 րուբլ բաժանորդագին տուել են հետեւեալ անձինք: Հայր Բուդաղեան, Պաւլոս Արեւեան, Գաբրիէլ Տէր-Ստեփանեան, Սարգիս Շահունեան, Անաստաս Բէկ, Ա. Տէր-Ստեփանեան, Թ. Սաֆարեան, Մ. Տէր-Գրիգորեան, Ա. Միքայէլեան, Ն. Եարութեան, Բ. Չէրքէլեան, Ս. Զարքալեան, Յովսէփ Գաճ. Անուշեան, Զանապուրի ծախսը վճարել է Ա. Արէլեան: Բաժանորդագրութիւնը շարունակվում է: Ուրեմն վիճենայի ֆրանսիական թերթի համար հաւաքված բաժանորդագրութեան նախկին 748 րուբլ 13 կոպ. գումարի հետ կանի 1307 րուբլ 13 կոպէկ: Բայց այժմ, երբ այդքան գումար է հաւաքվում, մենք իրաւունք ունենք յետ դարձնել մեզ այն 500 րուբլ, որ ուղարկեցինք մեզանից վիճենայի թերթի խմբագրութեանը, երբ դեռ ևս բաժանորդագրութիւնը սկսված չէր: Ուրեմն հանելով 1307 ր. 13 կոպ. գումարից 500 րուբլ, մնում է մեր խմբագրութեան մէջ դարձեալ 807 րուբլ 13 կոպէկ:

Մեզ գրում են Փարիզից որ Ֆրանսիայի մայրաքաղաքի մէջ հրատարակվող «La Justice» (Արդարութիւն) լրագիրը, որի խմբագիրն է պ. Կլէմանսօ, յանձն է առնում հայոց դատի պաշտպան հանդիսանալ: Պ. Կլէմանսօ արմատական կուսակցութեան ներկայացուցիչ է և անշուշտ մօտիկ ապագայում դառնալու է միմիստ, ուրեմն մեծ նշանակութիւն ունի պաշտպանել հայոց խնդիրը այնպիսի մի թերթի մէջ որ կարող է ժամանակով դառնալ միմիստական օրդան Ֆրանսիայում: Բայց հայոց դատը պաշտպանելու համար հարկաւոր է նիւթական միջոցներ, բաժանորդագրութիւն: Իսկ թիֆլիսի հայերի վրա ոչինչ յոյս չէ կարելի դնել: Մենք արդէն բաժանորդագրութիւն բաց արինք վիճենայի «Ժուրնալ զ'Օրիանի» համար և պատրաստ ենք և «Justice» լրագրի համար էլ նոյնը անել: Բայց եթէ

պատճառն այն է, որ հայը դեռ ևս ըմբռնում է միմիսյն ընտանիքի, ազգական ու թեւեւ քաղաքաւոր, և դեռ չէ ըմբռնում հասարակութեան, ազգ ու թեւեւ քաղաքաւոր:

Երևակայեցէք ձեզ որ մի ազատ տեղ է բացվում մի օր և է հիմնարկութեան մէջ, կամ մի նոր հիմնարկութիւն է հաստատվում, որտեղ ուժ ձիկով պաշտօններ կան: Հայը, ի հարկէ, նախ և առաջ աշխատում է ինքն ընտրվել, կամ նշանակվել, ոչ թէ այն պատճառով, որ համոզված է թէ ամեն բանին ընդունակ է, ոչ,—այլ այն պատճառով որ միջոց ունենայ (թէ կուզ սըրտում էլ համոզված լինի որ ինքն անընդունակ է), իր ապրուստի համար աւելի շատ փող ձեռք բերել:

Եթէ իրան չէ աջողվում պաշտօնը ձեռք բերել, այն ժամանակ հայը աշխատում է նշանակել տալ այդ պաշտօնի վրա իր մօտիկ ազգականին, կամ այնպիսի մարդուն, որի մասին յոյս ունի թէ կը պատկի իր ազնկայ, կամ իր քրոջ հետ, ուրեմն նոյնպէս ազգական կը դառնայ:

Ուրիշ երկրում, որտեղ հասարակական, ազգային ինքնաձեռնադրութիւն կայ, մարդիկ այդպէս են մտածում: «Հիմնարկութիւնը պէտք է օգուտ բերի ամբողջ ազգին, հասարակութեանը, ուրեմն պէտք է լաւ գիտայ, իսկ լաւ գիտալու համար պէտք է զեկալարված լինի ընդունակ և ազնիւ մարդուց, ուրեմն պէտք է որոնել իմ ազգի, իմ հասարակութեան մէջ մի ընդունակ, ազնիւ անձն, ով և լինի այդ անձը»:

Իսկ մեզանում մտածում են այդպէս. «Ինձ